

kilder« (p. 92); jo, og producerede i 1939 380.000 t Olie. »Selvom (!) Tyskland er rigt paa Kul, er der ingen Olie. Forsøgsboringer i Hannover har kun givet ubetydelige Mængder af Olie« (p. 89). — Det er nogle dejlige »Forsøgsboringer«! De blev paabegyndt omkring 1880; allerede i 1907 passerede Aarsproduktionen 100.000 t, og i 1939 androg den 647.000 t (excl. Østerrigs 110.000 t). Forfatteren ræsonnerer p. 55 meget over Følgerne af, at Yorkshirekullene maa afskibes fra Liverpool, men de eksporteres faktisk over Hull, som selvfølgelig ikke afskiber Kul fra Durham (!), der ligger flere Hundrede km nordligere og umiddelbart ved Havet. Opgørelserne over Kinas formodede Kulforekomster (p. 26) stammer helt tilbage fra Richt-hofens optimistiske Vurderinger, som forlængst er erstattet af nyere Skøn, der andrager 2—3 % af de, der her angives (jfr. f. Eks. Institut für Konjunkturforschung, R. Regul: Die Energiequellen der Welt). I det hele taget er en enkelt Kildes (World Power Conf.) Angivelser over Ressourcer benyttet ganske ukritisk og uden Sammenligning med andre derfra afvigende. Et saa fortrinligt Værk som Dudley Stamp and S. H. Beaver: The British Isles (1937) synes overhovedet ikke at have paavirket Fremstillingen.

Det er ærgerligt, at den første danske Bog om et saa aktuelt Emne som Kul (og i det hele taget Verdens Energiforsyning) ikke uden Betænkning kan anbefales til Erhvervsfolk og Skolefolk.

Johannes Humlum.

Det almindelige Handelskompagni 1747—1774 med særligt Henblik paa dets Virksomhed i Grønland, af P. P. Sveistrup. Medd. om Grønland, Bd. 131, Nr. 9. København 1943.

Lektor i Driftsøkonomi ved Universitetet, Kontorchef P. P. Sveistrup har atter taget et Emne af Danmarks økonomiske Historie op til Behandling, der i nogen Grad ligger paa Linie med hans tidligere Skrift om de vestindiske Øers Historie.

Det almindelige Handelskompagni rangerer mellem de bedre af den merkantilistiske Regerings uheldige Kompagnistiftelser. Da man omkring 1740 havde faaet bragt den øvrige oversøiske Handel i Kompagniform, ønskede Regeringen at fuldende Udviklingen ved at danne et Kompagni, der skulde tage sig af de endnu frie Omraader. Det var egentlig dette, man havde for Øje, da man tog de københavnske Storkøbmands Forhold op til Behandling, hvilket resulterede i Oprettelsen af Grosserer Societetet i 1742. Det var Meningen, at Grossererne skulde have udgjort ikke blot en faglig, men ogsaa en handelsmæssig Organisation, med andre Ord: de skulde have været inddelt i en Række Kompagnier paa Østersøen, Vesteuropa etc., saaledes at de hidtil kompagnitomme Omraader var blevet dækket. Herimod reagerede den københavnske Handelsstand paa det voldsomste. Man værgede den sidste Rest af Handelsfrihed til det yderste og sejrede. Grosserer Societetet blev kun en faglig, ikke en handelsmæssig Organisation. Imidlertid opgav Regeringen ikke Tanken og fik i 1747 startet Det almindelige Handelskompagni med det Formaal at arbejde paa den københavnske Groshandelsstands Hovedomraader, Østersøen og Vesteuropa. Skønt man startede med allerhøjeste Bevaagenhed (Majestæten var blandt Aktionærene) og adskillige Forrettigheder, og skønt man i Tidens Løb

kilder« (p. 92); jo, og producerede i 1939 380.000 t Olie. »Selvom (!) Tyskland er rigt paa Kul, er der ingen Olie. Forsøgsboringer i Hannover har kun givet ubetydelige Mængder af Olie« (p. 89). — Det er nogle dejlige »Forsøgsboringer«! De blev paabegyndt omkring 1880; allerede i 1907 passerede Aarsproduktionen 100.000 t, og i 1939 androg den 647.000 t (excl. Østerrigs 110.000 t). Forfatteren ræsonnerer p. 55 meget over Følgerne af, at Yorkshirekullene maa afskibes fra Liverpool, men de eksporteres faktisk over Hull, som selvfølgelig ikke afskiber Kul fra Durham (!), der ligger flere Hundrede km nordligere og umiddelbart ved Havet. Opgørelserne over Kinas formodede Kulforekomster (p. 26) stammer helt tilbage fra Richt-hofens optimistiske Vurderinger, som forlængst er erstattet af nyere Skøn, der andrager 2—3 % af de, der her angives (jfr. f. Eks. Institut für Konjunkturforschung, R. Regul: Die Energiequellen der Welt). I det hele taget er en enkelt Kildes (World Power Conf.) Angivelser over Ressourcer benyttet ganske ukritisk og uden Sammenligning med andre derfra afvigende. Et saa fortrinligt Værk som Dudley Stamp and S. H. Beaver: The British Isles (1937) synes overhovedet ikke at have paavirket Fremstillingen.

Det er ærgerligt, at den første danske Bog om et saa aktuelt Emne som Kul (og i det hele taget Verdens Energiforsyning) ikke uden Betænkning kan anbefales til Erhvervsfolk og Skolefolk.

Johannes Humlum.

Det almindelige Handelskompagni 1747—1774 med særligt Henblik paa dets Virksomhed i Grønland, af P. P. Sveistrup. Medd. om Grønland, Bd. 131, Nr. 9. København 1943.

Lektor i Driftsøkonomi ved Universitetet, Kontorchef P. P. Sveistrup har atter taget et Emne af Danmarks økonomiske Historie op til Behandling, der i nogen Grad ligger paa Linie med hans tidligere Skrift om de vestindiske Øers Historie.

Det almindelige Handelskompagni rangerer mellem de bedre af den merkantilistiske Regerings uheldige Kompagnistiftelser. Da man omkring 1740 havde faaet bragt den øvrige oversøiske Handel i Kompagniform, ønskede Regeringen at fuldende Udviklingen ved at danne et Kompagni, der skulde tage sig af de endnu frie Omraader. Det var egentlig dette, man havde for Øje, da man tog de københavnske Storkøbmands Forhold op til Behandling, hvilket resulterede i Oprettelsen af Grosserer Societetet i 1742. Det var Meningen, at Grossererne skulde have udgjort ikke blot en faglig, men ogsaa en handelsmæssig Organisation, med andre Ord: de skulde have været inddelt i en Række Kompagnier paa Østersøen, Vesteuropa etc., saaledes at de hidtil kompagnitomme Omraader var blevet dækket. Herimod reagerede den københavnske Handelsstand paa det voldsomste. Man værgede den sidste Rest af Handelsfrihed til det yderste og sejrede. Grosserer Societetet blev kun en faglig, ikke en handelsmæssig Organisation. Imidlertid opgav Regeringen ikke Tanken og fik i 1747 startet Det almindelige Handelskompagni med det Formaal at arbejde paa den københavnske Groshandelsstands Hovedomraader, Østersøen og Vesteuropa. Skønt man startede med allerhøjeste Bevaagenhed (Majestæten var blandt Aktionærene) og adskillige Forrettigheder, og skønt man i Tidens Løb

fik overdraget Monopolhandelen paa Island, Grønland og Finmarken, saa fik Kompagniet dog en krank Skæbne, selv om Fiaskoen i nogen Grad dækkedes ved, at Regeringen i 1774 overtog Kompagniet paa relativt favorable Vilkaar for Aktionærerne.

For disse Forhold gør Forfatteren indgaaende rede. Han medbringer fra sin Virksomhed som Kontorchef i Grønlands Styrelse særlige Forudsætninger for at beskæftige sig med Monopolhandel. For Resten var Det almindelige Handelskompagnis Periode en god Tid for Grønland. Forfatteren paapeger, hvorledes visse administrative Traditioner grundlagdes, som har faaet Betydning for senere Tider.

Hvad der er særlig Grund til at fremhæve her, er Forfatterens Regnskabsstudier. I det 18. Aarhundredes Kompagniregnskaber findes et fortræffeligt Materiale til driftsøkonomiske Studier over et ældre Materiale. Her er Forfatteren en god Vejleder, der forstaar at udrede de fra vor Tid helt forskellige Betragtninger, som man dengang anvendte over for et Regnskab. Det gælder først og fremmest Afskrivningerne. Man køber f. Eks. et Skib for 2503 Rdl. og sender det til Grønland med en Udgift af 1428 Rdl., hvoroverfor der regnes med en Indtægt paa 800 Rdl., der debiteres Kontoen for Grønland. Resten 628 Rdl. tilskrives Skibets Værdi, saaledes at denne opskrives med Tabets Beløb. Heldigvis kan man dog paa dette Punkt efterhaanden spore en Ændring, der skyldes dyrekøbte Erfaringer. Ved Status overførte man raskvæk Konjunkturstigninger paa Varer og Skibe til Gevinst- og Tabskontoen, hvorved de altsaa kom til at være medbestemmende for Udbyttebetalingen. Paa dette Felt har Historikeren noget at lære af Driftsøkonomen, og det var ønskeligt, at Forfatteren maatte samle saa mange Erfaringer, at man kunde faa en det 18. Aarhundredes Driftsøkonomi. Det vilde være en nyttig Bog for Historikeren. Til Genæld kunde Historikeren godt ønske sig en nærmere Forbindelse mellem Skildringen af Kompagniet og den almindelige økonomiske Historie, ligesom den stærke Opdeling af Stoffet vanskeliggør Oversigten. Naivt forekommer det, naar der gives en Oversigt over Aktionærerne efter Erhverv, og man her finder Grupper som Etatsraader og Justitsraader. Det vilde svare til, at man i vore Dage inddelte Selskabernes Aktionærer efter deres Ordensdekorationer.

»Transatlantisk Kompagni!« tænker man uvilkaarligt under Læsningen af denne Bog. Forbindelser knytttes hastigt under de gode Konjunkturer i Selskabets første Aar overalt i og uden for Europa. Somme Tider gaar det godt, men alt for ofte er det daarlige Varer, man kommer til at hænge paa. Man maa uden Tvivl give Forfatteren Ret, naar han som Aarsag til dette statssubventionerede Selskabs sorgelige Endeligt paapeger Mangelen paa købmandsmæssige Erfaringer. De Omraader, der her var Tale om, Østersøen og Vesteuropa, var de københavnske Købmænd fortrolige med. Her kunde Statsinitiativet ikke konkurrere med dem.

For den, der vil studere, hvorledes man for 200 Aar siden famlede sig frem mod Løsningen af Problemer, der den Dag i Dag ikke er endeligt løst, selv om vi er kommet Løsningen nærmere, tjener de regnskabsmæssige Afsnit i Sveistrups Bog som en god Introduktion.

Jens Vibæk.